

הלכות יום הכפורים סימן תריב

עו באר הגולה

יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה קדי אכילת פרס מצטרפין, (ז) ואם לאו אין מצטרפין: ד שיעור אכילת פרס, (ח) י"ש אומרים ארבע ביצים בי"ש אומרים שלש ביצים (ט) שוחקות. רשב"א: ה (י) 'הא דדעינן שיעור הינו לחיוב ברת או חטאת, (יא) אָבֵל (ב) אסורא איבא בקל-שהוא: ו *אָבֵל אָבֵל (יב) שאינם ראויים לאכילה, 'לאו שאבֵל אכילה גסה, גגון מנד, (יג) על אכילה שאבֵל (ג) ערב יום הכפורים, (יד) עד שקץ במזונו, (טו) פטור: הגה ואם אכל מאכלים מבשמים או מתבליים (טז) על אכילתו חייב, דרוקא לבסומי (ז) שכיחא (כל בו). ואסור ביום-כפור (יז) לטעם דבר להפליט, (יח) אפלו עצי (ט) בשמים. ועין לעיל סימן תקסו סעיף ג בהג"ה: ז *אָבֵל (יט) עֲלֵי קָנִים פטור, ולוֹלְבֵי גִפְתִּים (כ) שֶׁלְבָבו קָדָם ראש-השנה פטור, דעין בעלמא הם. ואם לבלבו (בארץ ישראל) (כא) מראש-השנה עד יום-הכפורים, חייב: ח (כב) יפס (פרוש), שקסס ופצע אותם בשניו) פלפלי או זנגבילא, (*אם הורגא בכל ספרי הרפ"ם שבדינו, ואולי טעת הוא שפסל בספרים. כי לא נמצא חילוק זה לא במנא ולא בבית-הספר)

באר היטב

(א) אסורא. מאדוקתא: (ב) עיה"כ. דאל"כ האיד משפחת לה אכילה גסה, דעכ"פ חייב למה שאכל תחלה באסור קדם שיבוא לידי אכילה גסה: (ג) פטור. אכל לבתחלה אסור: (ד) שכיחא. ומיהו אם אכל עד שקץ

באר הלכה

בעינן לאחיבי דעתה וביצור משעור לא מתיב דעתה, וכן מצאתי למאמר-מרדכי וכתב לגמגם על לשון ה"פ"ח דמשמע מנה בהפך, אלא דאינו מלישב לפי זה קצת. דנקט טנא שיעורא דאכילה ביום הכפורים כבכחבת, וכוונתו עצמה אינה בקלל: אמנם אחר-כך מצאתי בשבת סוף פרק נוטל ב"ר"ף שם בפרוש קמא, דיש מקום רבים שנקאלים עם הפדענים, והינו אפלו לאדם ואכן לפרוש השני אינם נקאלים רק לבהמה. ועין בפרק יא ותרומות בפרוש המשנה להרמב"ם במשנה (יג), וצריך עיון: * אכל אכלים שאינם ראויים לאכילה. עין במשנה בורגה. ודע, דפשוט באוכל מאכלים שאינן רק לבהמה גם כן פטור, וכן מוכח ברמב"ם בפרק ב משיבת עשור שקטב גבי האוכל ככונת מאכלים הראויין לאדם וכן כתב באקליון שאינו ראוי, עין שם. ומה שקטב עשבים המרים, כא לאפיקו עשבים טובים הראויין למאכל אדם. ולענין בשר חי, לכאורה פשוט שחייב, שיש בני-אדם אוכלים אותו⁽²⁸⁾, וכן במנא בסוגין דקמאר: אכל אומצא במלחא מצטרף, ואומצא הינו בשר חי, וכן מצאתי לרבונו מנחם שהתחמק

משנה ברורה

את האכל לפרורים קטנים ואכלם ועל-גידיונה נשתהא באכילתו הרבה, גם-כן בעינן שיהא מתחלת אכילתו עד סופו רק כדי אכילת פרס⁽¹⁴⁾: (ז) ואם לאו. רוצה לומר, (ח) שיהא באכילתו יותר משעור אכילת פרס, אין מצטרף תחלת אכילה לוספה להתחייב ברת: ד (ח) יש אומרים כו' ויש אומרים⁽¹⁵⁾. ולענין הלכה, (ט) כל שהוא בשל תורה הלף אחרי המחמיר, וכל שהוא בקלה דבריהם הלף אחרי המקל: (ט) שוחקות. כל ביצה, (י) במלוי וברגור ולא בצמצום⁽¹⁶⁾: ה (י) הא דדעינן שיעור. הינו בין לענין אכילה (יב) בין לענין שתייה, גדלקמן בסעיף ט: (יא) אָבֵל אסורא איבא. מן (יב) התורה: ו (יב) שאינם ראויים לאכילה. הינו, (א) דברים מרים או נבאשים עד שאינם ראויים מחמת זה לאכילה כלל⁽¹⁷⁾. ודברים (ד) ראויים לאכילה רק שהם אסורים, כגון

חלב וגיבול וטרפה וכי האי גונא, בנדאי חייבים עליהם גם מחמת יום-הכפורים⁽¹⁸⁾: (ג) על אכילה שאבֵל. דאם לא-כן האיד משפחת לה אכילה גסה, דעל-פל-פנים חייב למה שאכל תחלה באסור קדם שיבוא לידי אכילה גסה: (ד) עד שקץ במזונו. שאוכל עשור, וכל אפיקו אם אינו קץ, וכן שהיה שבע ואינו מתאנה לאכל ואף-על-פיי-כן הוא מרגיש טעם בשאכל, חייב: (טו) פטור. דאכילה (טו) לא מפיקי אם אינו קץ, ובמקל מקום לבתחלה יש אסור בזה, וכן באכלים שאינם ראויים לאכילה (יז) יש אסור לבתחלה מדרבנן⁽¹⁹⁾, ומה לא שמה בחצי שיעור מזה גם-כן יש להגיד לבתחלה⁽²⁰⁾ [פמ"ג]: (טז) על אכילתו חייב וכו'. והבי"ח כתב דאם אכל עד שקץ במזונו, אפלו בנה פטור, אכן באמת הכל תלוי לפי מה שהוא מרגיש בנפשו וכן כתב מגן-אברהם, ורצה לומר, דבסתם תלינן דבמאכל מהתבל כשהוא אוכל, אפלו אם היה מתחלה שבע ביותר אינו קץ בה, ובהה מרי הרמ"א, ואף-על-פיי-כן אם מרגיש בנפשו שפואב לו האכילה וקץ בה, פטור: (יז) לטעם דבר להפליט. אפלו (יט) פחות ממשעור, (כ) ואפלו אם יודע שכולו לעמד על עצמו שלא יבלע כלום⁽²¹⁾: (יח) אפלו עצי בשמים. שהוא עץ בעלמא, דמקל מקום בשלו עסו מרגיש טעם⁽²²⁾. אכל מתר (כא) להריח למלאת מנח מאה ברכות⁽²³⁾. וכל זמן שלא הסיח דעתו⁽²⁴⁾ מלקהית אסור לחזור ולברך, דהוי ברכה שאינה צריכה. ויש אנשים שמריחים במים המריחים⁽²⁵⁾ (שקורין שפירטו⁽²⁶⁾), אכל כשיאנו מריח אין צריך לברך עליו כלל, ואין מבכרים עליו כלל, (כג) ועושים אסור [ח"א]: ז (יט) עֲלֵי קָנִים⁽²⁷⁾. יש גורסין עֲלֵי גִפְתִּים, והטעם, משום (כג) דאינם ראויים לאכילה: (כ) שֶׁלְבָבו. פרוש, שהנצו, וכדמתרגמינן "ויצא פרח ויצץ ציץ", ואפיק לבלבין: (כא) מראש-השנה עד יום-הכפורים וכו'. משום דעדן לחין ורפין הן הראויין לאכילה⁽²⁸⁾: ח (כב) פס, פרוש שקסס וכו'. ומיורי שבלעם, דאי לאו הכי אפלו רטבים פטור. וקראם בשם כסיסה, (כד) משום דפלפל כבש או זנגביל (שקורין

שער הציצין

תרגום: 1 מי בשם. 2 מחספה. (ח) וכמו דקמאר לן בכל מקום לענין שיעור פזית. ואף-על-גב דשעורא דיום-הכפורים גדול טפי, מקל מקום שיעור חכמים דגם נזה לא מתיבא דעתה ביעור משעור דאכילת פרס: (ט) הגר"ז ומטה-אפרים. ועין פרי תדש: (י) הגר"ז: (יא) פוסקים: (יב) פוסקים: (יג) רמב"ם ושארי פוסקים: (יד) רמב"ם וטור ושארי פוסקים: (טו) תוספות ופסחים ק"ו בשם רבנו תם, וכן משמעות הר"ן שם במה שקטב שאינו יכול לאכל לאחר מכן אלא בקשי, עין שם ומה שפרש בו הבי"ח אינו מכרח, וכן סתב רש"י בבבא קמא דף קי דאכילה גסה הוא בשפשו קצה בה ופרושו ביומא אינו מכרח שפותר לזה, וכן הוא לשון הרמב"ם בכתמבר, וכן הסכים הר"ש ברוספתיו בהוריות דף י עמוד ב, וכן כתב בספר המאירי ביומא, עין שם, וכן מצאתי שפרש הר"ח ביומא שם. וגם להני תרוצי אחריני שנוקד בתוספות, גם-כן אפטר לומר דסביא להו דאכילה גסה הינו נוקא כשקץ בה, אלא דלא ניתא להו לומר דיש עוד מין אכילה גסה, עין שם בתוספות. ועין בפרי חדש דברי המחבר בלי ראיות ולא התיר כל הני רבנא, אלא שם לבו שהמחבר העתיק לשון הרמב"ם בזה. אחר-כך מצאתי בכל עקרי דברינו בספר מאמר-מרדכי: (טו) מאירי. וכתב שפמין אותו מפת מרדית, וכן מוכח ברמב"ם שקטב: דהרי הוא כמו האוכל אכלין שאינו ראוי, ובאקליון שאין ראויין כתב שפמין אותו מפת מרדית: (יז) וכדמוכח בסוגיא דיומא דף פ גבי רב גדל דאמר: לבתחלה מי אסור, וישא קודעת ראבי"ה שקטב דאין אסור כלל, וכן הסכים בפרי חדש: (יח) עין בירית-יט: (יט) לבלש לעיל בסימן תקסו: (כ) מטה-אפרים. ופשוט דהוא אסור מחמת עצמו⁽²⁹⁾: (כא) מגן-אברהם וכו': (כב) ונדו עושי אסור, שעושי קשר בפאטשילי"ע⁽³⁰⁾ ושופכי עזי (שפירטו⁽³¹⁾), והנה הקשר בקצה אסור הוא מלאכה, ומה שאשופכי עזי שפירטו⁽³²⁾ גם-כן הוא אסור, אשפלות, וכל עזי שאר אילנות, אכל עזי וקוח חייב דראויין לאכילה נזהה, כן כתב רבנו מנחם, ופשוט דלא קל עזי וקוח בכלל זה, אלא אותם שהם ראויין לאכילת אדם קדם בשולם: (כד) רש"י:

הלכות יום הכפורים סימן תריב

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה כסתבת]

כפרוש המשנה להקמ"ם במשנה ה' (13).

13) שם כתב לגבי גרעין של תמר לח, שאף על פי שאינו ראוי לאכילה, מ"מ ראוי הוא למציצה, כיון שנשארה בו לחלוות.

[משנ"ב ס"ק ו]

מתחלת אכילתו עד סופו רק קדי אכילת פ' (14).

14) משמעות לשונו שגם זמן האכילות הוא בכלל השיעור, וכן כתב בביה"ל להלן (ס"י ד"ה אם) לענין שתיה, אמנם, לקמן (ס"י תריח ס"ק יט ו-א) משמעות לשונו ששיעור כדי אכילת פרס נאמר לגבי הזמן שבין אכילה לאכילה, וראה מה שכתבנו שם (ס"ק כא).

[משנ"ב ס"ק ח]

יש אומרים כו' ויש אומרים (15).

15) והאופן לשער את זמן אכילת פרס, התבאר לקמן (ס"י תריח ס"ק כא), ובדברינו שם.

[משנ"ב ס"ק ט]

קל בייצה, בקמח וברך ואלא בצמצום (16).

16) ושיעור התוספת של 'מילוי ורווח' על שיעור ביצה הרגיל, כתב הקב"ה (ס"ק יח) על פי הגמ' בעירובין (פג, א), שהוא תוספת של אחד מעשרים בביצה לכל ביצה.

[משנ"ב ס"ק יב]

מקמת זה לאכילה קל (17) וכו', גם מקמת יום הכפורים (18).

17) ולענין אכילת דברים הראויים לאכילה, שלא כדרך אכילה, כתב בשו"ת שאגת אריה (ס"י עו) שהיא אסורה מן התורה, שאף על פי שהתבאר בגמ' (פסחים כד, ב) לענין שאר איסורי אכילה [כגון חלב וכדו'], שהיבים עליהם רק כדרך אכילתם, ושלפיכך האוכל חלב כשהוא חי הרי זה פטור, היינו דוקא לגבי איסורים הכתובים בלשון אכילה ונכמבואר בגמ' שלכן שלא כדרך אכילתם פטור. מה שאין כן לגבי יום כיפור שאיסורו כתוב בלשון עינוי ולא בלשון אכילה, אף אכילה שלא כדרך היא בכלל האיסור.

והוסיף לבאר שם (ס"י עה), שלפי זה הטעם שפטור על אכילת מאכלים שאינם ראויים, הוא משום שאין שם אוכל עליהם והריהם כעפר בעלמא ונבספר דברי יחזקאל (ס"י טו אות יז) הוסיף להביא מרבנו מנוח על הרמב"ם (פ"ב מהל' שבייתת עשור ה"ה) שביאר, שמה שפטור האוכל מאכלים שאינם ראויים, הוא משום שאין בהם יישוב הדעת, ואדרבה יש בהם עינוי. והטעם שעל אכילה גסה פטור, כתב השאגת אריה (שם) שהוא משום שהיא מויקה לו ונכמו שמבואר בגמ' יומא פ, ב, אבל לא מצד שהיא אכילה שלא כדרך.

אכן, בדעת המשנ"ב מבואר שסבר שגם לענין יום כיפור אינו חייב על אכילה שלא כדרך, שהרי כתב בביה"ל (ד"ה אבל) שטעם הדבר שהאוכל בשר חי חייב מהתורה, הוא מצד שיש אנשים שאוכלים כך.

וכן כתב בשו"ת כתב סופר (או"ח ס"י קיא אות א) שכמו שעל אכילת דברים שאינם ראויים פטור, כך גם על אכילה שלא כדרך פטור, וכתב בטעם הדבר, שלגבי יום כיפור הדבר תלוי ביישוב הדעת, והרי אכילה באופן זה אין בה יישוב הדעת, ולפיכך אף על פי שלא כתוב לענין איסור יום כיפור לשון אכילה, מ"מ אכילה שלא כדרך אינה אסורה מהתורה. אולם הוסיף, שהיינו דוקא באופן שאכן אינו נהנה מאכילה זו, כגון שמערב במאכל דבר מר, או כגון שאוכל בשר חי וכדו', מה שאין כן כשאוכל מאכל שהוא

טוב לאכילה ורק שאוכלו באופן שאינו דרך הנאת מאכל זה, כגון משקים היוצאים מהפירות [שהתבאר בגמ' פסחים שם, שאף זה נחשב כאכילה שלא כדרך, ובשאר איסורים פטור עליה], הרי זה אסור מהתורה, כיון שמ"מ נהנה ממנה.

אולם לגבי אכילה על ידי צינורית המחוברת לגופו, כתב בשו"ת אחינזר (ח"ג סי' סא) שבדאי אינו חייב מהתורה, שאף על פי שיש בדבר הנאת מעיים, מ"מ אינו חייב אלא על הנאה שבאה על ידי אכילה דרך הגרון. ואפילו לדעת השאגת אריה שאכילה ביום כיפור שלא כדרך אכילה אסורה מהתורה, מ"מ כאן אין הנאת גרון כלל, וכן כתב המנחת חינוך (מצוה שיג אות ב) לענין אכילת מאכל הכרוך בסיב וכדו' באופן שאין נהנה גרונו מהמאכל, שהיא מותרת מהתורה, שאף על פי שאיסור יום כיפור תלוי במניעת העינוי, מ"מ צריך שהדבר יעשה על ידי אכילה, ואכילה שיש בה הנאת מעיים בלא הנאת גרון אינה נחשבת כאכילה [כמבואר במשנה למלך פ"ד מהל' מאכלות אסורות ה"ב, לענין שאר איסורים], אולם ראה מה שהבאנו לעיל (ס"ק א) בשם העמק ברכה.

18) ומה שאיסור יום כיפור חל על איסורים אחרים שקדמו לו, ואף על פי שאין איסור חל על איסור, ביאר הערוך השלחן (ס"ז) על פי הרמב"ם (פ"ו מהל' שגות ה"ד), שאיסור יום כיפור נחשב כאיסור 'כולל', שהרי הוא כולל את כל המאכלים, ואיסור 'כולל' אכן חל על איסור אחר.

[משנ"ב ס"ק טו]

לכתחלה מדרבנן (19) וכו', גם כן יש לזהר לכתחלה (20).

19) וכן לשתות משקים שאינם ראויים, כתב להלן (ס"ק כט) שאסור על כל פנים מדרבנן, וראה מה שכתבנו שם לענין בליעת הרוק. ולענין אכילת מאכלים שאינם ראויים לצורך רפואה, לחולה שאין בו סכנה, כתב בשו"ת שאגת אריה (ס"י עה) שאסור לו לאוכלם [אף על פי שמותר לחולה שאין בו סכנה להתרפאות באיסורי הנאה דרבנן], כיון שבאכילתם הרי הוא מחשיבם, ונחשבים לגבי כמאכלים הראויים לאכילה. מאידך, בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' קיא) כתב, שכיון שנטול אותם רק לצורך רפואה, אינו מחשיבם באכילתו, ומותר. וכן צידד בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' צז) שמותר לחולה שאין בו סכנה ליטול תרופה מדה ביום כיפור, באופן שאין בדבר משום איסור עשיית רפואה ביום כיפור [ראה לקמן (ס"י תריג ס"ק י וס"י תריד ס"ק ב)]. וכן כתב הישועות יעקב (ס"ק ד).

וכן ליטול גלולה [כדור] לרפואה לחולה שאין בו סכנה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' צא) שמותר, כיון שהגלולה אינה ראיה לאכילה, ואם כן איסורה רק מדרבנן, שהוא שלא כדרך אכילה, ויטלנה בלא מים, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ד פט"ו תשובה ח), והוסיף, שאם אינו יכול לבלוע בלא מים, יקח מים שמעורב בהם דבר מר באופן שאין המים ראויים לשתיה, וישתה עמהם את הגלולה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ג אות כג), שאם אינו יכול ליטול את הגלולה בלא מים, יכול ליטלה עם מים מרים כגון על ידי שיערב בהם סוכן וכדו' [ולאם אין צריך שיהיה טעם המים פגום מאד עד כדי גרימת בחילה].

וכן דעת הגרי"ן קרליץ (חוט שני יום כיפור עמ' קמה) לענין תרופה שהיא פחותה מכשיעור, שמותר לחולה שאין בו סכנה לקחתה, משום שבאופן זה יש לצרף להיתר גם את דעת הראב"י [לפי שיטת הב"י שרמ"ו לו השע"צ (ס"ק יח)] הסובר שמאכל שאינו ראוי והוא פחות מכשיעור, מותר, ואם צריך לבלוע אותה על ידי מים יטול מים

מילואים

הַלְבוּת יוֹם הַתְּפִילָּה סִימָן תריב

המשך מעמוד עו

שבשבתים הרבים שאומרים ביום כיפור ממלאים את החסר ממאה ברכות.

(25) ופרטי דיני היסח הדעת בזה, התבאר בשריע לעיל (סי' ר"ז ס"א) ובמשנ"ב שם.

(26) ומי בושם שנעשו באופן מלאכותי [נטיטין], כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ד תשובה לח ופמ"ו תשובה נד) שיש לברך עליהם 'בורא מיני בשמים', וכן דעת הגר"ח שיינברג (זאת הברכה עמ' 175), מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (ששי"ב פ"א הע' לב) שיתכן שאין לברך עליהם ברכת הריח.

ולענין טבך הרחה, כתב הבאר היטב (סי' רטז ס"ק יג) בשם שו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' קא) שאין לברך עליו, וכן כתב האי"א (בוטשאטש, סי' רטז ס"ז), וביאר שנחשב הדבר כריח שאין לו עיקר, כיון שהמים המריחים שהשחר בהם את הטבך התייבשו, וכן כתבו הכף החיים (סי' ר"י ס"ק לג) ובשו"ת אור לציון (פ"ד שם) בשם החיד"א (מחזיק ברכה סי' ר"א אות ו) שהמנהג הוא שלא לברך עליו [נדעת הגר"ח שיינברג (זאת הברכה עמ' 181), שהטעם שלא לברך עליו הוא מצד שנותנים את הבושם בטבך כדי להעביר את ריחו הרע, ולכן נחשב הדבר כבשמים של בית הכסא שאין מברכים עליהם, וראה מה שכתב שם לדון לפי טעם זה].

[שעה"צ ס"ק כב]

הוא אסור, שְׁמוּלֵיֶיךָ בּוֹ רִיחַ²⁷.

(27) ובטעם האיסור להוליד ריח, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תקיא ס"ק כז) שהולדת דבר חדש קרובה לעשיית מלאכה, אמנם במשנ"ב לקמן (סי' תרנח ס"ק ז) כתב, שהולדת ריח בבגד הריחו כתיקון כלי. וראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (סי' שכב ס"ק יח) לגבי אופנים של איסור הולדת ריח.

[ביה"ל ד"ה אכל]

שֵׁשׁ קִנְיָאֵם אוֹקְלִים אוֹתָם²⁸.

(28) מבואר בדבריו שדי בכך שיש אנשים שאוכלים אותו חי, כדי להחשיבו ראוי לאכילה, אמנם לענין שיתופי מבוואות, הביא לעיל (סי' שפ"ו ס"ו ד"ה ובשר) את דעת הרשב"א שסבר שאין משתתפים על ידי בשר חי, כיון שאינו נאכל אלא למיעוט אנשים, ובטלה דעתם (הערת ספר שמועת חיים ח"ב יומא פ"ח סי' ב ד"ה ומעתה).

[משנ"ב ס"ק יט]

עֲלֵי קִנְיָם²⁹.

(29) ואף על פי שהתבאר בגמ' (סוכה מ, א) שעלי קנים שליקטם לאכילה, הריהם חייבים בשביעית, משום שנחשבים כאוכל, ביאר החזו"א (מעשרות סי' א ס"ק כז) שמ"מ לענין יום כיפור שתלוי הדבר ביישוב הדעת, עלי קנים אינם מיישבים את דעתו של האוכלם.

[משנ"ב ס"ק כא]

וְרִיחֵי הַיָּם לְאֶכִילָה³⁰.

(30) מכאן הוכיח בביה"ל לעיל (סי' רד ס"א ד"ה ופת), שאכילה על ידי הדחק שמה אכילה [ודן ללמוד מזה לענין חיוב ברכת המזון על פת שעופשה], שהרי מסתבר שאכילת לולבי גפנים היא אכילה על ידי הדחק ואינה אכילה גמורה, ומ"מ חייבים עליה.

פחות מכשיעור וימררם מאד [ואולם ראה בשו"ת מנחת שלמה (קמא סי' יז אות ב), שצריך לשים לב לכך שיש הרבה תרופות שאף על פי שהן מרות מעט, מ"מ עדיין הן בכלל דבר הראוי לאכילה].

ולגבי גלולה שאינה מרה והיא ראויה לאכילה, דעת הגר"ש אויערבך (ששי"ב פ"ט ס"ח, ההלכות שלמה יום הכיפורים פ"ה ס"ח) שיעטפנה בנייר דק [כגון שכבה אחת של טישון] ויבלענה כשהיא עטופה [וכן כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' לא אות ד) לגבי תרופה מרה העשויה ממאכלות אסורות, לדעת השאגת אריה הנ"ל, כיון שאין באכילה באופן זה משום החשבת הדבר].

(20) וביאר הפמ"ג (אי"א ס"ק ג), שהוא ככל איסורי דרבנן, שחצי שיעור אסור בהם. והפרי ח"ש (י"ד סי' סח ס"ק ז וסי' צח ס"ק ב) הוסיף לבאר, שכל מה שתיקנו רבנן תיקנוהו כעין דאורייתא.

[משנ"ב ס"ק יז]

לְעֵמֶד עַל עֲצָמוֹ שְׁלֵא יִקְלַע קְלוֹם²¹.

(21) אמנם, אף לרוחץ ביום כיפור את פיו במים שאינו מכוון כלל לטעימה, כתב הרמ"א לקמן (סי' תריג ס"ד) שאסור [ואף על פי שאינו נהנה מהטעם], וכמו שביאר במשנ"ב שם (סי' יא) שחששו שמה יבלע קצת בגרונו, והוסיף לעיל (סי' תקסו ס"ק יא), שאפילו במקום צער יש להחמיר בדבר, וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תריג ס"ק יא) לענין מי שצריך לשטוף את פיו מחמת חולי הגרון וכדו'.

[שעה"צ ס"ק כ]

דְּהוּא אֶסוּר מְחַמֵּת עֲצָמוֹ²².

(22) ולענין טעימה בשאר תעניות, נחלקו בדבר השו"ע והרמ"א לעיל (סי' תקסו ס"א), שלדעת השו"ע טעימה אסורה רק ביום כיפור ותשעה באב, אבל בשאר תעניות נאסרו רק אכילה ושתיה, ובטעם החילוק כתב בביה"ל שם (ד"ה וביום כיפור) בשם הריב"ש, ששאר תעניות אין חיובן גדול כל כך והדבר תלוי ברצון [אם להתענות או לא, ראה גמ' (ראש השנה יח, ב)]. טעם נוסף כתב שם בשם האשכול, שכמו שלגבי איסור רחיצה אסרו אפילו הושטת היד למים, כך גם לגבי איסור אכילה אסרו אפילו הנאה של אכילה [היינו טעימה], ולדעת הרמ"א יש להחמיר בדבר אף בשאר תעניות, וביאר במשנ"ב שם (סי' ד) שהיינו בארבע התעניות הכתובות [אבל לא בשאר תענית ציבור].

[משנ"ב ס"ק יח]

כְּשֶׁלֶּעֶסוּ מְרִגִּישׁ טַעֲמִים²³ וכו', מִנְּיָן מֵאֶה בְּרִכּוּת²⁴ וכו', שְׁלֵא הִסִּית דְּעִתָּא²⁵ וכו', בְּמִים הַמְרִיחִים²⁶.

(23) וכן ללעס בערב יום כיפור שורש מתוק [לאקעריין] קודם בואו לבית הכנסת כדי להימנע מלרוק בבית הכנסת, כתב לעיל (סי' צ ס"ק מה) שאסור, משום שנשארת מתיקות בפיו, וכשיבלע את הרוק בתענית הרי בולע את המתיקות.

(24) וכמו שכתב לעיל (סי' מז ס"ק יד) שבים כיפור לאחר כל ההשבונוט עדיין חסרות שלש ברכות, ושליפכך ישלים על ידי ברכת הריח או על ידי ברכת אשר יצר, ובשעת הדחק יתכן שיצא במה שמכוון לשמטע את חזרת השי"ן [עוד התבאר שם מדבריו, שאת מנין מאה הברכות מתחילים למנות מהלילה]. ולענין חיוב הנשים במאה ברכות, ראה מה שכתבנו שם. ולקמן (סי' תרכ ס"ק ה) כתב,